

**Wyrok z dnia 8 stycznia 1997 r.
II URN 37/95**

Współmałżonek jako osoba najbliższa ubezpieczonemu rolnikowi jest uprawniony do jednorazowego odszkodowania za następstwa wypadku przy pracy rolniczej (art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników - jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 71 poz. 342 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Stefania Szymańska (sprawozdawca), Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar, Maria Mańkowska.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, po rozpoznaniu w dniu 8 stycznia 1997 r. sprawy z wniosku Ryszarda Z. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w T. o jednorazowe odszkodowanie, na skutek rewizji nadzwyczajnej Rzecznika Praw Obywatelskich [...] od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie z dnia 28 kwietnia 1992 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w T. z dnia 14 lutego 1992 r. [...] i sprawę przekazał Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w T. do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 14 lutego 1992 r. ZUS-Oddział w T. odmówił Ryszardowi Z. jednorazowego odszkodowania na podstawie przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 1991 r., Nr 7, poz. 24) z tego powodu, że uległ on wypadkowi przy pracy rolniczej w dniu 25 kwietnia 1991 r., czyli przed objęciem go dobrowolnym ubezpieczeniem, które nastąpiło w dniu 3 maja 1991 r.

W odwołaniu do Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie wnioskodawca podniósł, że wszelkie składki na ubezpieczenie społeczne opłacał natychmiast po otrzymaniu wezwania i w związku z tym pozbawienie go prawa do jednorazowego odszkodowania jest niesłuszne.

Sąd Wojewódzki wyrokiem z dnia 28 kwietnia 1992 r. odwołanie oddalił.

Od wyroku tego złożył w dniu 25 lipca 1995 r. rewizję nadzwyczajną Rzecznik Praw Obywatelskich. Zarzucając rażące naruszenie art. 3 § 2, 233 § 1 i 316 § 1 KPC i w związku z art. 5 i 10 ust. 1 pkt 1 oraz art. 100 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, a nadto naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej, wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Wojewódzkiemu. W uzasadnieniu rewizji podniesiono między innymi, że małżonka wnioskodawcy jest właścicielem gospodarstwa rolnego. Wnioskodawca zatrudniony poza rolnictwem i podlegający z tego tytułu ubezpieczeniu społecznemu, pomagał żonie w prowadzeniu gospodarstwa. W związku z wypadkiem z dnia 25 kwietnia 1991 r. Urząd Gminy w T. sporządził kartę wypadku przy pracy w gospodarstwie rolnym. Żona wnioskodawcy

Stanisława Z. od 1 lipca 1977 r. do 31 grudnia 1990 r. była objęta ubezpieczeniem społecznym w pełnym zakresie na podstawie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych. Po wejściu w życie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, na wniosek zainteresowanej zgłoszony w dniu 3 maja 1991 r. ubezpieczenie było kontynuowane bez żadnych przerw. Wynika to z decyzji Wójta Gminy T. z dnia 9 maja 1991 r. ustalającej podleganie zainteresowanej ubezpieczeniu społecznemu rolników na podstawie art. 36 i 39 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. od dnia 1 stycznia 1991 r.

Tak więc wbrew temu, co przyjął Sąd w wyroku wydanym prawie rok później, Stanisława Z. podlegała ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu rolników również w dniu 25 kwietnia 1991 r., kiedy to nastąpił wypadek przy pracy rolniczej jej męża, a wnioskodawcy w niniejszej sprawie Ryszarda Z. Dlatego też stosownie do art. 5 i 10 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. miał on prawo do jednorazowego odszkodowania za skutki wypadku. W związku ze zmianami w zasadach ubezpieczenia rolników wprowadzonymi ustawą z dnia 20 grudnia 1990 r., w art. 100 ust. 2 tej ustawy zawarto postanowienie, że na wniosek złożony do 30 czerwca 1991 r. rolnik, który w dniu 31 grudnia 1990 r. podlegał z mocy prawa ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych, a nie podlega ubezpieczeniu na podstawie tej ustawy, może być objęty ubezpieczeniem z mocy ustawy od dnia 1 stycznia 1991 r. Oznacza to, że zdarzenie uzasadniające prawo rolnika do świadczeń określonych ustawą, zaistniało między 1 stycznia a 30 czerwca 1991 r., uznaje się tak, jakby zaistniało w okresie ubezpieczenia. Oznacza to także, że decyzja z dnia 9 maja 1991 r. ustalająca istnienie ubezpieczenia od 1 stycznia 1991 r. była prawnie skuteczna i wiążąca. Nie było zatem podstaw, wbrew temu co przyjął organ rentowy i sąd, do odmówienia wnioskodawcy prawa do jednorazowego odszkodowania.

Na żądanie Sądu Najwyższego Sąd Wojewódzki sporządził uzasadnienie zaskarżonego wyroku. Sąd podniósł, że na podstawie akt rentowych ustalił, że żona wnioskodawcy została objęta dobrowolnym ubezpieczeniem w pełnym zakresie od 1 stycznia 1991 r., na wniosek zgłoszony 3 maja 1991 r., co oznacza, że odwołujący się nie był ubezpieczony w dniu wypadku (25 kwietnia 1991 r.). Ponadto z wniosku o przyznanie jednorazowego odszkodowania (11 grudnia 1991 r.) wynika, że odwołujący się nie mógł być ubezpieczony na wniosek, bowiem był zatrudniony w jednostce gospodarki uspołecznionej (art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników; jednolity tekst: Dz. U. z 1993 r., Nr 71, poz. 342 ze zm.). Skoro więc - w myśl art. 10 ust. 1 tej ustawy - jednorazowe odszkodowanie przysługuje "ubezpieczonemu" lub "osobie najbliższej ubezpieczonemu", a wnioskodawca nie był ubezpieczony i nie należy do kręgu osób najbliższych ubezpieczonemu w rozumieniu art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy, to brak jest podstaw prawnych do zmiany zaskarżonej decyzji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na rozprawie przed Sądem Najwyższym w dniu 8 stycznia 1997 r. pełnomocnicy Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oraz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, a także prokurator zgodnie wnieśli o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Stanowisko to uzasadnili tym, iż w wyniku przyjęcia przez

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 lutego 1993 r. o sprzeczności art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z art. 1 i art. 67 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i dokonanej tego ustawą z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. Nr 124, poz. 585) zmiany art. 10 ust. 1 pkt 2 w ten sposób, iż do kręgu osób objętych dyspozycją tego przepisu zaliczono także małżonka, zaskarżony wyrok nie może się utrzymać.

Sąd Najwyższy podziela to stanowisko. Jak wynika bowiem z uzasadnienia zaskarżonego wyroku, Sąd Wojewódzki nie znalazł podstawy do przyznania wnioskodawcy jednorazowego odszkodowania z powołaniem się także na art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. W związku z tym należy podkreślić, iż w powołanym wyżej orzeczeniu z dnia 23 lutego 1993 r., K 10/92, Trybunał Konstytucyjny orzekł, że przepis art. 10 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w zakresie w jakim nie uwzględnia małżonka wśród osób najbliższych ubezpieczonemu rolnikowi, którym przysługuje jednorazowe odszkodowanie z tytułu doznania uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przy pracy rolniczej, jest niezgodny z art. 1 i 67 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego zostało przyjęte przez Sejm, który następnie dokonał zmiany art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w ten sposób, iż do kręgu osób objętych dyspozycją tego przepisu zaliczył także małżonka.

W świetle powyższego Sąd Najwyższy uznał, iż nie zachodzi potrzeba dokonania oceny zasadności argumentacji prawnej przytoczonej w rewizji nadzwyczajnej. Prawo wnioskodawcy do jednorazowego odszkodowania wystarczy rozważyć tylko w aspekcie art. 10 ust. 1 pkt 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, który to przepis okazał się niekonstytucyjny od początku. Mając to na uwadze Sąd Najwyższy, uwzględniając wniosek rewizyjny, uchylił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w T. Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na mocy art. 422 § 2 KPC (w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją) dokonaną w związku z art. 11 ust. 5 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny... (Dz. U. Nr 43, poz. 189).

Uwzględnieniu rewizji nadzwyczajnej nie stoi na przeszkodzie upływ terminu określonego w art. 421 § 2 KPC (w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją), gdyż zaskarżony wyrok narusza także interes Rzeczypospolitej Polskiej, wyrażający się w szczególnej ochronie osób poszkodowanych w wyniku wypadków przy pracy (działalności rolniczej).

=====